

УДК 78.071.2:780.616.433(477)(045)

DOI <https://doi.org/10.32782/facs-2023-3-8>

Ольга КАБАЦІ

викладач гри на інструменті вищої категорії (фортепіано), викладач-методист, Відокремлений структурний підрозділ «Гуманітарно-педагогічний фаховий коледж Мукачівського державного університету», вул. Я. Коменського, 59, м. Мукачево, Україна, 89600

ORCID: 0009-0005-3883-6940

Світлана НОВІКОВА

викладач гри на інструменті вищої категорії (фортепіано), старший викладач, Відокремлений структурний підрозділ «Гуманітарно-педагогічний фаховий коледж Мукачівського державного університету», вул. Я. Коменського, 59, м. Мукачево, Україна, 89600

ORCID: 0009-0000-8565-7244

Ганна ТАРНОВЕЦЬКА

викладач гри на інструменті вищої категорії (фортепіано), викладач-методист, Відокремлений структурний підрозділ «Гуманітарно-педагогічний фаховий коледж Мукачівського державного університету», вул. Я. Коменського, 59, м. Мукачево, Україна, 89600

ORCID: 0009-0007-2709-0236

Бібліографічний опис статті: Кабаці, О., Новікова, С., Тарновецька, Г. (2023). «Наслідуючи Ганона» Богдана Кривоуста: полі-ладові аспекти розвитку виконавської майстерності піаністів. *Fine Art and Culture Studies*, 3, 53–61, doi: <https://doi.org/10.32782/facs-2023-3-8>

“НАСЛІДУЮЧИ ГАНОНА” БОГДАНА КРИВОПУСТА: ПОЛІ-ЛАДОВІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ВИКОНАВСЬКОЇ МАЙСТЕРНОСТІ ПІАНІСТІВ

Мета статті – розкрити методико-виконавські засади фортепіанної музики Богдана Кривоуста у виконавській парадигмі сучасного українського фортепіанного мистецтва, проаналізувати стан досліджуваності проблематики застосування аспектів полі-ладовості у фортепіанній музиці на прикладі фортепіанного твору «Наслідуючи Ганона», з'ясувати взаємозв'язок аналогій раціонального та ірраціонального у процесі аналізу та виконавства. Дослідити значення використання лейтмотивів І-ї вправи Ш. Ганона у фортепіанній творчості українського композитора Б. Кривоуста, обґрунтувати джерело національних сентенцій в інтеграції з традиціями джазового фортепіанного регтайму. Методологія дослідження полягає в застосуванні компаративного, логічного, аналітичного та мистецтвознавчого методів. Зазначений методологічний підхід дозволяє з'ясувати особливості застосування формотворчих елементів у розвитку полі-ладовості фортепіанного мистецтва Б. Кривоуста на основі вивчення методико-виконавських засад «Наслідуючи Ганона» в інтегрованій синергії. Наукова новизна. Вперше розкриваються основні формотворчі засади застосування полі-ладових аспектів у фортепіанній музиці Б. Кривоуста, розширення горизонтів інтерпретації методико-виконавських образів у розумінні гармонічної мови та мелодики, елементів застосування лейтмотиву І-ї вправи Ш. Ганона в інтеграції з джазовою полі-акординою фортепіанного регтайму. Використання інтеграційних та інтерпретаційних джазово-музичних витоків і українського мелосу в умовах полі-ладових механізмів виконавства як синергетичного підходу та стилістики сучасної інтерпретації. Висновки. Відображення полі-ладових аспектів у сучасній українській фортепіанній музиці є еволюцією музичної мови в умовах нестандартного композиторського підходу, що відображається у нашаруванні й поєднанні полі-ладових та полі-тональних структур у єдину канву музичного мелосу, до гармонічних та ритмо-інтонаційних витоків, які спрямовані до оновлення напрямку українського фортепіанного регтайму. Популяризація національних рис фортепіанної музики, утвердження виконавсько-формотворчих елементів на засадах полі-ладовості є мало-досліджуваним явищем і перебуває на етапі докорінних змін та трансформації.

Ключові слова: українська фортепіанна музика, постать Б. Кривоуста, полі-ладовість, український фортепіанний регтайм, виконавська майстерність, джазовий піанізм.

Olha KABATSI

Teacher of Playing an Instrument of the Highest Category (piano), Methodist Teacher, Separate Structural unit "Humanities and Pedagogical Vocational College Mukachevo State University", 59 J. Komensky street, Mukachevo, Ukraine, 89600

ORCID: 0009-0005-3883-6940

Svitlana NOVIKOVA

Teacher of Playing an Instrument of the Highest Category (piano), Senior Teacher, Separate Structural unit "Humanities and Pedagogical Vocational College Mukachevo State University", 59 J. Komensky street, Mukachevo, Ukraine, 89600

ORCID: 0009-0000-8565-7244

Hanna TARNOVETSKA

Teacher of Playing an Instrument of the Highest Category (piano), Methodist Teacher, Separate Structural unit "Humanities and Pedagogical Vocational College Mukachevo State University", 59 J. Komensky street, Mukachevo, Ukraine, 89600

ORCID: 0009-0007-2709-0236

To cite this article: Kabatsi, O., Novikova, S., Tarnovetska, H. (2023). "Nasliduiuchy Hanona" Bohdana Kryvopusta: poli-ladovi aspekty rozvytku vykonavskoi maisternosti pianistiv ["Inheriting Ganon" by Bohdan Kryvopust: poly-lad aspects of the development of the performance skills of pianists]. *Fine Art and Culture Studies*, 3, 53–61, doi: <https://doi.org/10.32782/facs-2023-3-8>

"INHERITING GANON" BY BOHDAN KRYVOPUST: POLY-LAD ASPECTS OF THE DEVELOPMENT OF THE PERFORMANCE SKILLS OF PIANISTS

The aim of the article is to explore the systematic and performance principles of Bohdan Kryvopust's piano music within the context of modern Ukrainian piano art. It analyzes the current state of research on the use of poly-lad in piano music for example of the piano composition «Inheriting Ganon», it delves into the relationship between rational and irrational analogies in the process of analysis and performance. Explore the significance of the use of the leitmotifs first's exercise of Sh. Ganon's in piano composition by B. Kryvopust, to support the source of national maxims in mainstreaming with jazz piano ragtime traditions. The research methodology includes comparative, logical, analytical, and art history methods. The marked methodological approach makes it possible to identify the peculiarities of the form-forming elements in the development of poly-lad piano art by B. Kryvopust on the basis of studying the methodological and performing principles «Inheriting Ganon» in integrated synergy. Scientific novelty. First time is exploring the main principles of form-forming and the use of poly-lad aspects in the piano music of B. Kryvopust, the expansion the horizons of interpretation of methodological and performance images in understanding of harmonic language and melody, elements of applying the leitmotif of the first exercise of Sh. Ganon in integration with the jazz poly-chords of piano ragtime. The study also explores the use of integrative and interpretive jazz-music sources and Ukrainian melos in the poly-lad performance mechanisms, which presents a modern and synergistic approach to interpretation. Conclusions. The article concludes by discussing how the reflection of poly-lad aspects in Ukrainian piano music represents an evolution of musical language and has the potential to renew the direction of Ukrainian piano ragtime. The popularity of national features of piano music, claim the performance and form-forming elements on principles of poly-lad is little-explore phenomenon and is at the stage of radical changes and transformation.

Key words: *Ukrainian piano music, the personality of B. Kryvopust, polyphony, Ukrainian piano ragtime, performance skills, jazz pianism.*

Сучасне українське фортепіанне мистецтво в наш час стрімко розвивається, що позначається появою нових імен та творчих постатей в історії мистецтва і національної культури. Стрімке зростання та попит до іншого ще небаченого, звернення до інноваційності представників молоді плеяди композиторів продукує нові ідеї оригінальності, нетипової програм-

ності фортепіанного мислення на противагу різноманітних протилежностей і протиріч, які сприяють самобутньому вираженню та ідентифікації особистості митця в системі суспільної прогресії музичного мистецтва.

Період широких стильових сентенцій переймає низку надбань та виконавського досвіду музичного мистецтва минулого у спектрі ака-

демізму і популярної музики різноманітних стилів, що формує процес створення сучасного музичного контенту.

Орієнтація на все українське і фортепіанну музику композиторів зокрема, стрімкий попит на оновлені традиції та пошуки репертуару з відповідною автентифікацією художніх образів дозволяють транслювати ідейні мистецькі цінності як яскраву національну самобутність.

На основі засад різножанрового підходу до українського фортепіанного мистецтва у ракурсі нових ідеологічних змін композиторської думки сприяє невимовній прихильності у інтерпретаторів національної фортепіанної музики. Власна ідентифікація як автентичний код того чи іншого композитора, індивідуальна стилізація художніх образів фортепіанних творів та нетипова їх подача у царині виконавського мистецтва відкривають перед суспільством нові творчі імена.

І безумовним явищем та підтвердженням цього є розкриття індивідуальної видатної постаті сучасного українського композитора зі світовим ім'ям – Богдана Кривоуста та значення його внеску в історію сучасної української музики.

Актуальність дослідження зумовлена відсутністю відомостей у контексті застосування полі-ладових аспектів розвитку виконавської майстерності піаністів у фортепіанній спадщині українського композитора Богдана Кривоуста, відсутністю джерельної наукової бази у висвітленні проблематики.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Про творчу особистість та діяльність композитора Богдана Кривоуста відомо дуже мало, це поодинокі статті майже виключно публіцистичного характеру – Ю. Бентя, К. Білаш, Д. Грабар, О. Голинської, М. Конопльова, С. Латанського, Б. Марків, П. Маркушевського, В. Федоріної та ін. Оскільки недостатня увага до вивчення творчої постаті митця відображена відсутністю систематизованих досліджень композитора, то це відкриває перспективи подальших наукових розвідок неординарної постаті Б. Кривоуста в різних ракурсах та мистецькій площині.

Враховуючи недостатність досліджень творчої спадщини Богдана Кривоуста, вважаємо дане явище актуальним та доречним у наш час, що й зумовлює вибір теми даного дослідження.

Мета статті – розкрити методико-виконавські засади фортепіанної музики Богдана Кривоуста у виконавській парадигмі сучасного українського фортепіанного мистецтва, проаналізувати стан досліджуваності проблематики застосування аспектів полі-ладовості у фортепіанній музиці на прикладі фортепіанного твору «Наслідуючи Ганона», з'ясувати взаємозв'язок аналогій раціонального та ірраціонального у процесі аналізу та виконавства. Дослідити значення використання лейтмотивів 1-ї вправи Ш. Ганона у фортепіанній творчості українського композитора Б. Кривоуста, обґрунтувати джерело національних сентенцій в інтеграції з традиціями джазового фортепіанного регтайму.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Богдан Кривоуст – сучасний український композитор, піаніст, викладач, лауреат премій – імені Л. Ревуцького (2005), М. Лисенка (2019) та В. Косенка (2022), член Національної спілки композиторів України (з 2000 року), директор Державного спеціалізованого видавництва «Музична Україна» (від 2010 року), лауреат Міжнародних конкурсів у сфері композиції та фортепіано.

Випускник Запорізького музичного училища імені П. Майбороди за спеціальностями «теорія» (викл. В. Горський) та фортепіано (викл. В. Гуденін), уроки композиції (викл. Н. Боєва). Завершив навчання у НМАУ імені П. Чайковського за спеціальностями «композиція» у 1998 році (клас проф. Л. Колодуба) та «фортепіано» у 2000 році (клас проф. Т. Роциної). Також закінчив аспірантуру на кафедрі композиції у 2004 році (творчий керівник, проф. Г. Ляшенко). Автор у жанрах симфонічної, камерної, хорової, фортепіанної музики, музики до кінофільмів та ін.

Його твори виконуються в Україні на провідних мистецьких майданчиках та фестивалях, зокрема – «Київ Мюзик Фест», «Прем'єри сезону», «Форум музики молодих» та за кордоном. І власне, як автор цих важливих мистецьких проєктів він залучає українських та зарубіжних виконавців. З грудня 2008 року є директором міжнародного фестивалю «Форум музики молодих».

Виступає як піаніст-соліст та у складі камерних ансамблів. Працює в НАКККиМ на кафедрі музикології та НМАУ імені П. Чайковського на кафедрі композиції (Кривоуст, 2006).

Творча постать Богдана Кривоуста разом з іншими визначними фігурами в музичному мистецтві посідає визначне місце поряд з В. Сильвестровим, Є. Станковичем, В. Камінським, Г. Гаврилець, Б. Фроляк, О. Козаренком, Б. Фільц, Ю. Ланюком, І. Щербаковим, З. Алмаші, Ю. Гомельською, А. Комліковою, В. Гончаренком, К. Цепколенко, О. Мануляком, В. Мартинюк, Т. Оскоменко-Парулави, Є. Марчук, Ю. Іщенко, О. Яковчуком, С. Горюновичем, М. Дацком, М. Волинським та багатьма іншими, створюючи сучасну плеяду українським митців, які сформувавши напрям – українського музичного авангарду.

Фортепіанна музика за останній час посідає одне з чільних місць у творчій спадщині композитора Б. Кривоуста. Оскільки він є концертуєчим піаністом-солістом, ансамблістом та концертмейстером, то відповідно його фортепіанне мистецтво займає особливу нішу в творчому доробку серед симфонічної, хорової музики та музики до кінофільмів.

Аналізуючи творче надбання композитора у галузі фортепіанного мистецтва, констатуємо, що інструмент фортепіано є для нього одним з найулюбленіших. Це позначається наповненим змістом та програмністю художніх образів фортепіанних творів, насиченою фактурою, своєрідною діатонікою і хроматикою викладу, що й вирізняє його музичну мову з-поміж інших композиторів.

Надзвичайно важливе місце у творчій діяльності композитора є подія 2022 року, де декілька вибраних фортепіанних та камерних творів останнього періоду творчості композитора були подані на здобуття Державної премії імені В. Косенка за видатні досягнення у сфері професійної композиторської творчості для дітей та юнацтва, це – «Давай зіграємо сонату» (для скрипки та фортепіано), «Регтайм-соната», «Наївна мелодія», «Наслідуючи Ганона», Варіації на тему «Ой, чий то кінь стоїть», «Кіно-соната» (в чотирьох частинах), «Рондо-токатта, або згадка про Діда-дударика» (для фортепіано), за що були відзначені компетентними членами журі і присуджені дипломом лауреата премії (Кривоуст, 2022).

Також варто згадати, що фортепіанні твори «Наївна мелодія», «Наслідуючи Ганона», Варіації на тему «Ой, чий то кінь стоїть», «Кіно-

соната» (в чотирьох частинах), «Рондо-токата, або згадка про Діда-дударика» поряд з «Інвенцією», «Прелюдією Ре-мажор», «Прелюдією і фугою До-мажор» увійшли до видавничого проєкту «Форте QR Піано. Український звуковий простір» (2021), розрахованого на всіх дітей, незалежно від рівня розвитку музичних здібностей, фортепіанної підготовки та технічних можливостей виконавців – від вільного музикування до професійної фахової підготовки майбутніх піаністів (Форте QR Піано, 2021).

Закцентуємо увагу на розгляді основних засад фортепіанної творчості Богдана Кривоуста у парадигмі застосуванні полі-ладових аспектів розвитку виконавської майстерності піаністів на прикладі огляду фортепіанного твору «Наслідуючи Ганона».

Фортепіанна п'єса «Наслідуючи Ганона» написана в тональності С-dur у простій 3-частинній репрізній формі, яку можна схематично позначити наступним чином: А+В+А1. I частина (розділ А) – 1 – 24 такти, II частина (розділ В) – 25–39 такти, III частина (розділ А1, реприза зі змінами) – 40–55 такти.

З початкових тактів образної п'єси програмна назва «Наслідуючи Ганона» говорить вже сама за себе, оскільки в першому такті відображений лейтмотив 1-ї вправи Ш. Ганона у вигляді двох ланок тетраорду в висхідному та низхідному русі, що створює ефект моторності композиції. Цей лейтмотив буде провідним протягом всього фортепіанного твору.

У ході розвитку музично-тематичного матеріалу з'являються хроматичні терцієві побудови на staccato в лівій руці (2 такт), що є передвісником появи елементів полі-ладовості у фактурі фразувальної побудови (рис. 1).

З кожною видозміною гармонічних утворень, розгортанням тематичного матеріалу та логікою викладу композитор виходить за рамки класичного академізму і тяжіє до застосування основоположних елементів джазової ритміки та акордики з прохідними хроматичними ходами в розкладеній акордовій фактурі, ритмо-інтонаційними забарвленими та формотворчими альтерованими засобами, що сприяє розвитку, появи й утвердженні рис джазового фортепіанного регтайму, які пронизують фортепіанну музичну мову (рис. 2).

Яскраві джазові ходи в партії лівої руки в розкладеному вигляді формують полі-тональні

Рис. 1. «Наслідуючи Ганона» Б. Кривоуста (1–6 такти)

Рис. 2. «Наслідуючи Ганона» Б. Кривоуста (7–15 такти)

аспекти розвитку фортепіанної фактури із застосуванням альтерованих висхідних та низхідних почергових ходів «Наслідуючи Ганона», що є своєрідною програмою оригінального піаністичного мислення, яке дозволяє виконавцю відійти за межі раціонального та ірраціонального. Це позначається у певних обрахунках встановлення меж граничних долей фразувальних побудов, а також зміщення акцентів та їх довершеності (10–12 такти).

Постійні зміщені ритмічні звороти та вкраплення всередині полі-тональної побудови фактури, переходи теми з партії лівої до правої руки (14–15 такти), постійна плинність створює звукову візуалізацію джазового фортепіанного регтайму, який набуває цілісної природньої форми у вигляді зміщених фактурних секвенційних видозмін 16-х тривалостей (17–18 такти) (рис. 3).

Завершення I частини (розділу А) відбувається проведенням полі-ладових відхилень із

Рис. 3. «Наслідуючи Ганона» Б. Кривопуста (16–25 такти)

застосуванням джазової акордики та зміщенням ритмо-формул фактури, що вибудовує ланцюг довершеності фразувальної побудови (рис. 4).

II частина (25–39 такти) відкриває нам картину певного «американського джазового легкого блюзу» засобами тріольних мотивів остинатної однозвучної будови з синкопова-

Рис. 4. «Наслідуючи Ганона» Б. Кривопуста (26–31 такти)

ними зміщеними акордовими вкрапленнями – спочатку в партії лівої, а згодом – правої руки, що нагадує бродвейські легкі розваги, картину радощів та гру на губній гармошці.

Легкість, драйв та непримусовість ритмо-гармонічних імпровізаційних впливів додає чуттєвого пафосу, блиску й смаку джазової побудови (рис. 5).

Рис. 5. «Наслідуючи Ганона» Б. Кривоуста (32–40 такти)

Нашарування та зміна гармонічних формотворчих елементів призводить до початкового проведення основної лейттеми 1-ї вправи Ш. Ганона (III частина – розділ А1, 40–55 такти), що уособлює підкріпленням розмаїття джазової поліакордики та полі-ладовості у імпрізаційній формі.

Постійні зміни ладо-тональних відхилень, які супроводжуються і призводять до секвенційних спадів вкрапленнями 16-х у низхідному русі утворюють національні риси джазового регтайму фортепіанної п'єси.

Полі-ритмічна та полі-тональна складова розгортання фактури додає рельєфності форми та довершеності (рис. 6).

Полі-тональні аспекти розвитку та трансформації ладо-тональних витоків і впливів художньо-образної п'єси демонструють наявну сентенцію змін та інтеграцію художніх образів «Наслідуючи Ганона», виходячи з основного зерна теми і його звукового втілення.

Підсумовуючи, вважаємо що фортепіанна образа п'єси «Наслідуючи Ганон» є прообразом та утвердженням художніх смислів

1-ї вправи Ш. Ганона у різноманітному вигляді, трансформації і розвитку.

Ритмо-інтонаційні труднощі, нашарування альтерацій та зміна полі-тональних засад є рушієм для розвитку технічної вправності піаністів, художньо-образного мислення і роботою над різними способами звуковидобуття, розмаїття засобів художньої виразності в парадигмі фортепіанної спадщини Б. Кривоуста.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Фортепіанне мистецтво українського композитора Богдана Кривоуста – неординарне та неоднозначне за своєю функціональною приналежністю у всіх його проявах. Це позначено індивідуалізацією творчої особистості, оригінальністю власного стилю та почерку, застосування елементів полі-ладовості як сегменту фортепіанної фактури, що вирізняє митця з-поміж інших композиторів.

Відображення полі-ладових аспектів у сучасній українській фортепіанній музиці є еволюцією музичної мови в умовах нестандартного композиторського підходу, що відображається у нашаруванні й поєднанні полі-ладових

Рис. 6. «Наслідуючи Ганона» Б. Кривоуста (41–55 такти)

та полі-тональних структур у єдину канву музичного мелосу, до гармонічних та ритмо-інтонаційних витоків, які спрямовані до оновлення напрямку українського фортепіанного реґтайму. Популяризація національних рис

фортепіанної музики, утвердження виконавсько-формотворчих елементів на засадах полі-ладовості є мало-досліджуваним явищем і перебуває на етапі докорінних змін та трансформації.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Богдан Кривоуст став лауреатом премії імені В. С. Косенка. *Міністерство культури та інформаційної політики України*. 2022. URL: https://mkip.gov.ua/news/7988.html?_cf_chl_tk=YAнkU1dbfpYb0KvkGxTu.B5Eхa8EesODfun0ANj53yU-1689603711-0-gaNycGzNC5A (дата звернення: 08.07.2023).

2. Концерт-презентація видання Форте QR Піано. Український звуковий простір. *Офіційний YouTube-канал Державного спеціалізованого видавництва «Музична Україна»*. 2021. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=CSnrHiFchAM> (дата звернення: 05.07.2023).
3. Кривоуст Богдан Леонідович. *НСКУ. Національна Спілка Композиторів України*. 2006. URL: <https://composersukraine.org/index.php?id=621> (дата звернення: 06.07.2023).
4. Кривоуст Богдан Леонідович. Українська музична енциклопедія. У 2 т. Т. 2. [Е – К] / гол. редкол. Г. Скрипник. Київ: Видавництво Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології НАН України, 2008. С. 600.
5. Латанський С. Кривоуст Богдан Леонідович. Енциклопедія Сучасної України / редкол.: І. Дзюба, А. Жуковський, М. Железняк та ін.; НАН України, НТШ. К.: Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2014. URL: <https://esu.com.ua/article-639> (дата звернення: 07.07.2023).
6. Форте QR Піано. Український звуковий простір / авт.-упоряд. Н. Гриднева. Київ: Музична Україна, 2021. 208 с.

REFERENCES:

1. Bohdan Kryvopust stav laureatom premii imeni V. S. Kosenka. (2022). [Bohdan Krivopust became a laureate of the prize named after V. S. Kosenko]. *Ministerstvo kultury ta informatsiinoi polityky Ukrainy. – Department of Culture and Information Policy of Ukraine*. URL: https://mkip.gov.ua/news/7988.html?__cf_chl_tk=YAHkU1dbfpYb0KvkgXtu.B5Eхa8EesODfun0ANj53yU-1689603711-0-gaNycGzNC5A (date accessed: 08.07.2023) [in Ukrainian].
2. Kontsert-prezentatsiia vydannia Forte QR Piano. Ukrainskyi zvukovyi prostir. (2021). [Concert-presentation of the edition of Forte QR Piano. Ukrainian sound space.]. *Ofitsiynyi YouTube-kanal Derzhavnoho spetsializovanoho vydavnytstva «Muzychna Ukraina»*. – *Official YouTube channel of the State Specialized Publishing House «Music Ukraine»*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=CSnrHiFchAM> (date accessed: 05.07.2023) [in Ukrainian].
3. Kryvopust Bohdan Leonidovych. (2006). [Bohdan Leonidovych Kryvopust]. *NSKU. Natsionalna Spilka Kompozytoriv Ukrainy. – NUCU. National Union of Composers of Ukraine*. URL: <https://composersukraine.org/index.php?id=621> (date accessed: 06.07.2023) [in Ukrainian].
4. Skrypnyk, H. (2008). Kryvopust Bohdan Leonidovych. [Kryvopust Bohdan Leonidovych]. *Ukrainska muzychna entsyklopediia. – Ukrainian Music Encyclopedia*. In 2 vols. (Vol. 2). [E – K]. Kyiv: Vydavnytstvo Instytutu mystetstvoznnavstva, folklorystyky ta etnolohii NAN Ukrainy [in Ukrainian].
5. Latanskyi, S. (2014). Kryvopust Bohdan Leonidovych. [Kryvopust Bohdan Leonidovych]. *Entsyklopediia Suchasnoi Ukrainy. – Encyclopedia of Modern Ukraine*. К.: Instytut entsyklopedychnykh doslidzhen NAN Ukrainy, URL: <https://esu.com.ua/article-639> (date accessed: 07.07.2023) [in Ukrainian].
6. Hrydnieva, N. (2021). Forte QR Piano. Ukrainskyi zvukovyi prostir. [*Forte QR Piano. Ukrainian sound space*]. Kyiv: Muzychna Ukraina [in Ukrainian].